

Wyniki monitoringu czerwonończyka nieparka (*Lycaena dispar*) w 2021 roku

Spis treści

I. Informacje ogólne	4
II. Wyniki monitoringu czerwonończyka nieparka (<i>Lycaena dispar</i>) w regionie biogeograficznym alpejskim	7
1. STAN OCHRONY GATUNKU W REGIONIE BIOGEOGRAFICZNYM ALPEJSKIM	7
1. Stan i zmiany w czasie parametru populacja	7
2. Stan i zmiany w czasie parametru siedlisko gatunku	9
3. Stan i zmiany w czasie parametru perspektywy ochrony	9
4. Stan ochrony gatunku i jego zmiany w czasie oraz znaczenie poszczególnych wskaźników i parametrów dla jego oceny	10
2. ODDZIAŁYWANIA I ZAGROŻENIA WYKAZYWANE NA STANOWISKACH MONITORINGOWYCH W REGIONIE BIOGEOGRAFICZNYM ALPEJSKIM	10
1. Stwierdzone oddziaływania	10
2. Przewidywane zagrożenia	10
3. STOSOWANE NA BADANYCH STANOWISKACH I ZALECANE DZIAŁANIA OCHRONNE DLA GATUNKU W REGIONIE BIOGEOGRAFICZNYM ALPEJSKIM	10
III. Wyniki monitoringu czerwonończyka nieparka <i>Lycaena dispar</i> w regionie biogeograficznym kontynentalnym	11
1. STAN OCHRONY GATUNKU W REGIONIE BIOGEOGRAFICZNYM KONTYNETALNYM	11
1. Stan i zmiany w czasie parametru populacja	11
2. Stan i zmiany w czasie parametru siedlisko gatunku	14
3. Stan i zmiany w czasie parametru perspektywy ochrony	15
4. Stan ochrony gatunku i jego zmiany w czasie oraz znaczenie poszczególnych wskaźników i parametrów dla jego oceny	15

2. ODDZIAŁYWANIA I ZAGROŻENIA WYKAZYWANE NA STANOWISKACH MONITORINGOWYCH W REGIONIE BIOGEOGRAFICZNYM KONTYNENTALNYM	15
1. Stwierdzone oddziaływania	15
2. Przewidywane zagrożenia	15
3. STOSOWANE NA BADANYCH STANOWISKACH I ZALECANE DZIAŁANIA OCHRONNE DLA GATUNKU W REGIONIE BIOGEOGRAFICZNYM KONTYNENTALNYM	16

Czerwończyk nieparek (fot. I. Dziekańska)

I. Informacje ogólne

1. Kod, nazwa polska i nazwa łacińska

1060 czerwńczyk nieparek *Lycaena dispar*

2. Informacja w jakich regionach biogeograficznych występuje dany gatunek

ALP – region biogeograficzny alpejski

CON – region biogeograficzny kontynentalny

3. Koordynator główny: Paweł Adamski

4. Koordynator krajowy: Adam Malkiewicz

5. Eksperti lokalni: Tomasz Blaik, Jerzy Budzik, Krzysztof Deoniziak, Izabela Dziekańska, Joanna Kajzer-Bonk, Konrad Kata, Małgorzata Malkiewicz, Piotr Olszewski, Krzysztof Pałka, Sławomir Pawlak, Izabela Persona, Aleksandra Pępkowska-Król, Roman Zamorski.

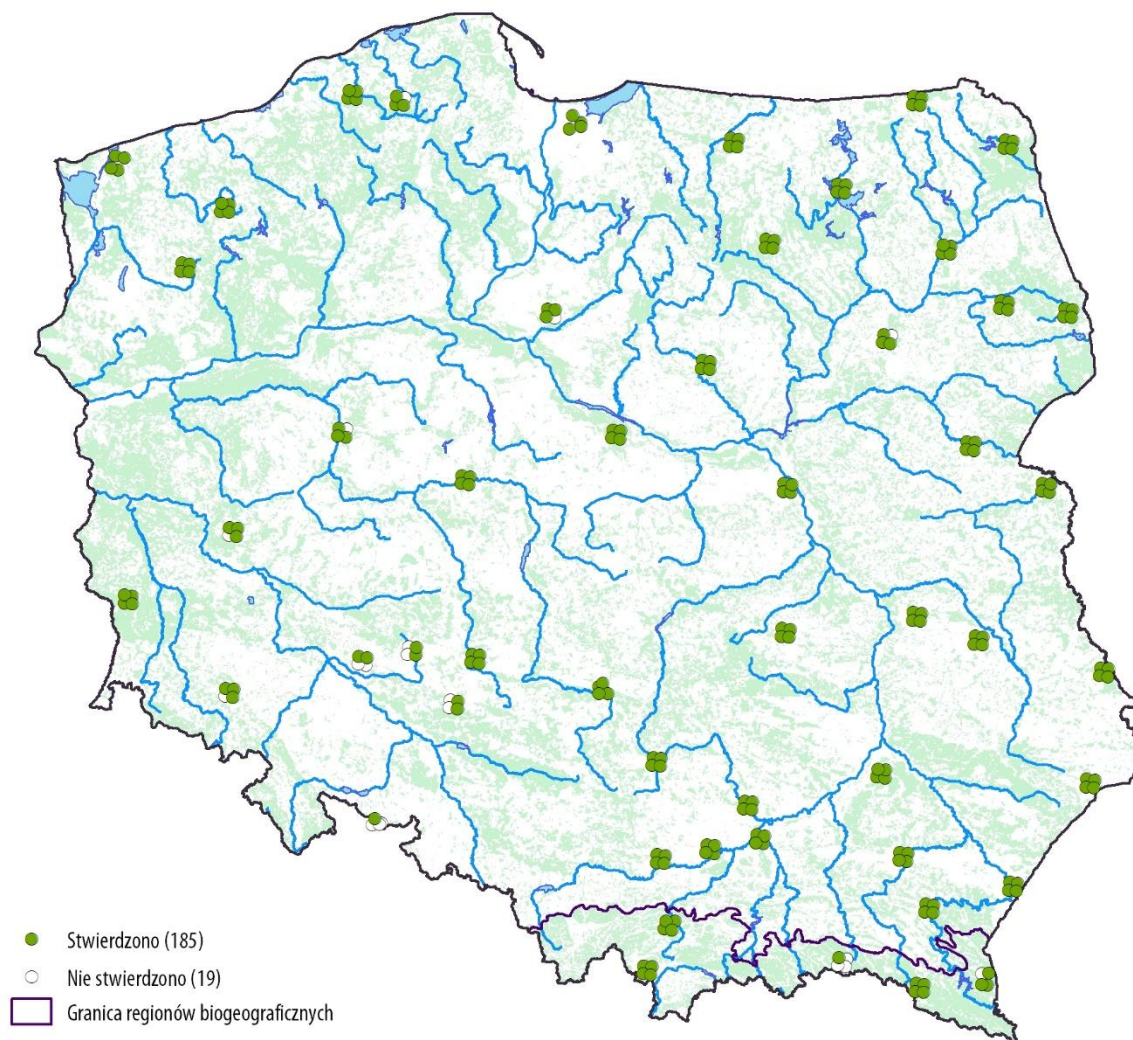
6. Informacja o ewentualnych zmianach w metodyce badań w stosunku do metodyki opisanej w przewodniku monitoringu

Prace monitoringowe w latach 2013-2014 i 2021 prowadzone były zgodnie z metodyką opisaną w przewodniku metodycznym (tom IV).

7. Informacja o ewentualnym wykorzystaniu wyników z innych projektów

Nie wykorzystywano

8. Informacja o stanowiskach monitoringowych

Ryc. 1. Rozmieszczenie stanowisk gatunku monitorowanych w 2021 roku z zaznaczeniem stanowisk, na których gatunek został/nie został stwierdzony.

Tab. 1. Liczba stanowisk badanych w poszczególnych etapach prac monitoringowych.

Etap	Rok/lata badań	Liczba monitorowanych stanowisk			Liczba usuniętych stanowisk			Liczba stanowisk dodanych			Liczba niemonitorowanych (i nieusuniętych)		
		ALP	CON	RAZEM	ALP	CON	RAZEM	ALP	CON	RAZEM	ALP	CON	RAZEM
2013-2014	2013-2014	12	176	188	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2020-2022	2021	20	184	204	-	8	8	8	16	24	-	-	-

Osiem stanowisk zostało usuniętych ze względu na lokalną nadreprezentatywność (duże zagęszczenie kwadratów monitoringowych w danym rejonie kraju) oraz dążenie do możliwie równomiernego rozmieszczenia stanowisk badawczych w regionach biogeograficznych.

II. Wyniki monitoringu czerwonończyka nieparka (*Lycaena dispar*) w regionie biogeograficznym alpejskim

1. STAN OCHRONY GATUNKU W REGIONIE BIOGEOGRAFICZNYM ALPEJSKIM

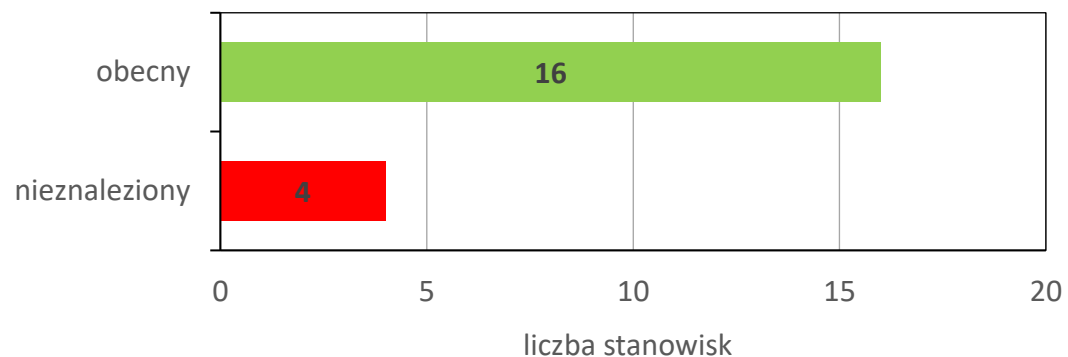
1. Stan i zmiany w czasie parametru populacja

Jedynym wskaźnikiem odnoszącym się do stanu populacji jest „obecność gatunku”. Wskaźnik ten ma charakter wyłącznie jakościowy (jest/nie ma) i nie podlega ocenie, a w związku z tym nie ma też oceny populacji na poziomie stanowiska, którym jest pole siatki geograficznej 5x5km. W 2021 r. zbadano 20 stanowisk i obecność gatunku stwierdzono w przypadku 16 (ryc. 2), co stanowi 80%. W czasie poprzednich badań monitoringowych w roku 2013 było to 8 z 12 badanych wówczas stanowisk (66,7%).

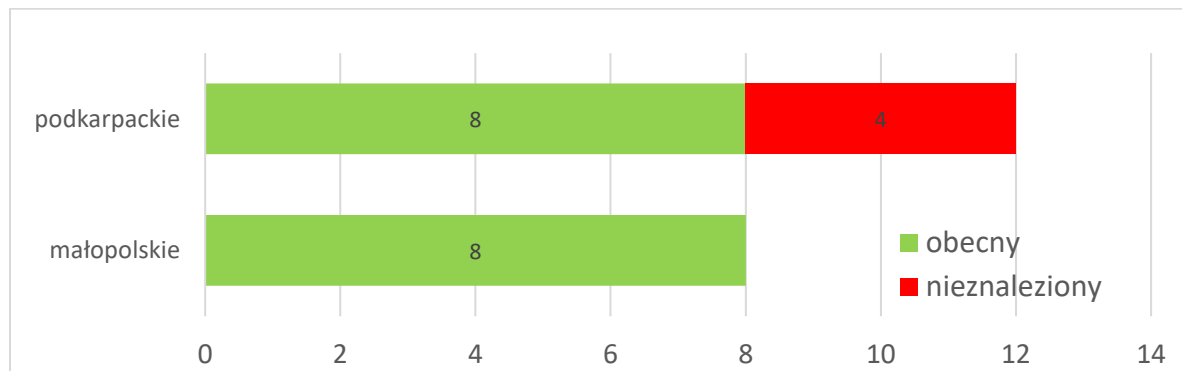
W roku 2021 gatunek był odnotowany w postaci dorosłej (9 stanowisk – 56,25% wszystkich kwadratów, w których znaleziono gatunek) lub jaj (7 – 43,75%).

Stanowiska monitorowane w 2021 r. były zlokalizowane na terenie dwóch województw (ryc. 3). Obecności gatunku nie stwierdzono jedynie na czterech stanowiskach w woj. podkarpackim (E514N299-2, E514N299-3, E514N299-4, E523N299-1). W przypadku stanowisk monitorowanych ponownie wyniki były podobne. Wyjątkiem było stanowisko E502N297-4, na którym gatunek był obecny w 2021 r., a nie znaleziony uprzednio.

Liczba stanowisk monitoringowych jest stosunkowo niewielka, ale można wnioskować, że w regionie alpejskim gatunek nie jest tak szeroko rozsiedlony jak w regionie kontynentalnym. Opierając się na kryteriach z metodyki monitoringu należałoby zaproponować ocenę niezadawalającą (U1) na pograniczu z oceną dobrą (FV).

Ryc. 2. Porównanie liczby stanowisk monitoringowych (2021) czerwonożyka nieparka w regionie biogeograficznym alpejskim, na których stwierdzono obecność gatunku i na których nie został on znaleziony.

Ryc. 3. Zestawienie stanowisk czerwonożyka nieparka monitorowanych w 2021 r. w regionie biogeograficznym alpejskim według województw.

2. Stan i zmiany w czasie parametru siedlisko gatunku

Stan siedliska nie był oceniany na poziomie poszczególnych stanowisk, siedlisko było chakteryzowane jedynie przy pomocy trzech wskaźników opisowych: „rodzaj środowiska”, „baza pokarmowa” (wskaźnik odnoszący się do stwierdzonych i potencjalnych roślin żywicielskich gąsienic) oraz „rośliny nektarodajne”.

W przypadku 20 stanowisk w regionie alpejskim „rodzajem środowiska”, w jakim stwierdzono występowanie gatunku, były łąki i pastwiska (16 stanowisk). Na czterech stanowiskach, gdzie gatunku nie stwierdzono, jego poszukiwania koncentrowały się również na tego typu środowiskach.

Elementami „bazy pokarmowej” był najczęściej szczaw tępolistny *Rumex obtusifolius* (16 stanowisk). Ponadto wymieniano szczaw omszony *R. confertus* (8), szczaw kędzierzawy *Rumex crispus* (7), szczaw lancetowaty *R. hydrolapathum* (4) oraz szczaw górski *R. alpestris* (2).

Wśród najczęściej wymienianych potencjalnych „roślin nektarodajnych” były: ostrożeń *Cirsium* spp. (11 stanowisk), krwawnica pospolita *Lythrum salicaria* (8) i mięta długolistna *Mentha longifolia* (8). Trzeba jednak pamiętać, że zebranie w miarę pełnej informacji na temat roślin nektarodajnych byłoby możliwe jedynie w przypadku całosezonowych obserwacji przeprowadzonych w okresie lotu obu pokoleń imagines na poszczególnych stanowiskach.

Zgodnie z metodyką monitoringu stanu siedliska nie ocenia się ani w odniesieniu po poszczególnych stanowisk, ani w skali regionu. Wydaje się jednak, że dostępność potencjalnych siedlisk czerwonończyka nieparka jest znacznie mniejsza w bioregionie alpejskim niż kontynentalnym, co wynika z ogólnych cech krajobrazowych, w tym otwartych zbiorowisk oraz dostępności potencjalnych roślin żywicielskich.

3. Stan i zmiany w czasie parametru perspektywy ochrony

Perspektywy ochrony zgodnie z metodyką monitoringu nie są i nie były oceniane na poziomie poszczególnych stanowisk, jak również w skali regionu.

4. Stan ochrony gatunku i jego zmiany w czasie oraz znaczenie poszczególnych wskaźników i parametrów dla jego oceny

Stan ochrony nie jest oceniany w skali poszczególnych stanowisk. Stan gatunku ocenia się tylko na poziomie regionu biogeograficznego w oparciu o proporcję stanowisk (pół siatki geograficznej 5x5km), w których znaleziono czerwonończyka nieparka do wszystkich badanych stanowisk. W regionie alpejskim czerwonończyk nieparek został znaleziony w 80% badanych kwadratów. Zgodnie z waloryzacją przyjętą w przewodniku monitoringu stan populacji, a co za tym idzie ogólny stan ochrony gatunku, należy więc ocenić jako niezadowalający (U1) na pograniczu dobrego (FV). Wydaje się przy tym, że warto byłoby rozważyć jeszcze zwiększenie liczby stanowisk w tym bioregionie do 30-40.

2. ODDZIAŁYWANIA I ZAGROŻENIA WYKAZYWANE NA STANOWISKACH MONITORINGOWYCH W REGIONIE BIOGEOGRAFICZNYM ALPEJSKIM

1. Stwierdzone oddziaływania

Analiza oddziaływań nie jest możliwa ze względu na charakter badań monitoringowych (pojedyncze obserwacje mające na celu jedynie weryfikację obecności gatunku) o charakterze jakościowym.

2. Przewidywane zagrożenia

Analiza zagrożeń nie jest możliwa ze względu na charakter badań monitoringowych.

3. STOSOWANE NA BADANYCH STANOWISKACH I ZALECANE DZIAŁANIA OCHRONNE DLA GATUNKU W REGIONIE BIOGEOGRAFICZNYM ALPEJSKIM

Charakter badań monitoringowych nie uprawnia do tego typu analizy, a ponadto podejmowanie specyficznych działań ochronnych dla tak szeroko rozprzestrzenionego gatunku nie ma na dzień dzisiejszy większego sensu.

III. Wyniki monitoringu czerwonończyka nieparka *Lycaena dispar* w regionie biogeograficznym kontynentalnym

1. STAN OCHRONY GATUNKU W REGIONIE BIOGEOGRAFICZNYM KONTYNENTALNYM

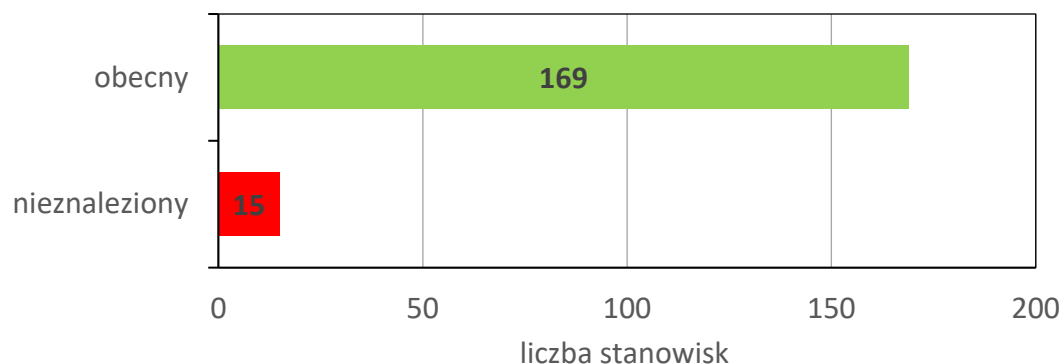
1. Stan i zmiany w czasie parametru populacja

Jedynym wskaźnikiem odnoszącym się do stanu populacji jest „obecność gatunku”. Wskaźnik ten ma charakter wyłącznie jakościowy (jest/nie ma) i nie podlega ocenie, a w związku z tym nie ma też oceny populacji, na poziomie stanowiska, którym jest pole siatki 5x5km. W 2021 r. zbadano 184 stanowiska i obecność gatunku stwierdzono w przypadku 169 stanowisk (ryc. 4), co stanowi 91,2%. W czasie poprzednich badań monitoringowych (2013-2014) było to 147 ze 176 stanowisk (83,5%).

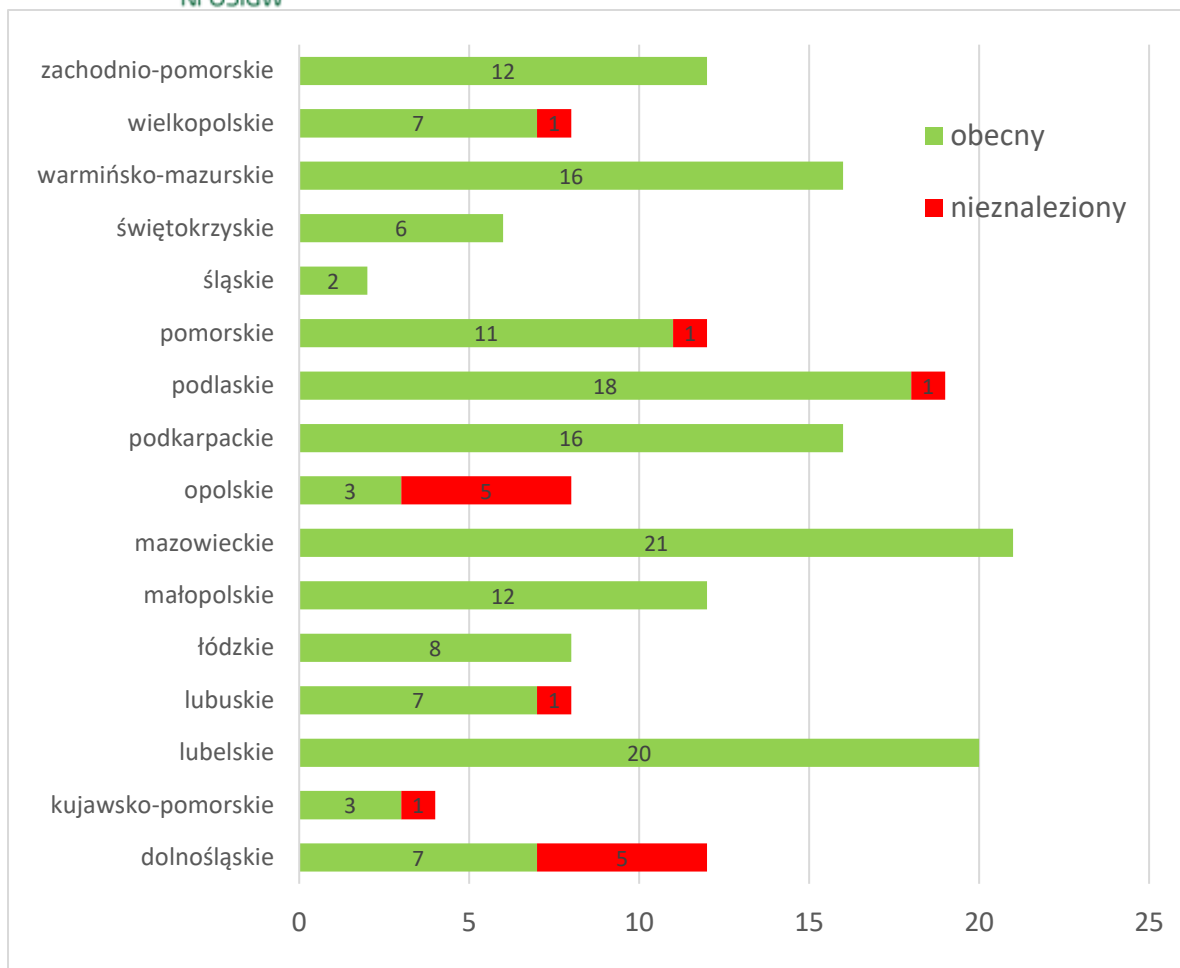
Najczęstszą formą obserwacji gatunku w roku 2021 były jaja i osłonki jajowe (134 stanowiska – 79,3% wszystkich kwadratów, w których znaleziono gatunek), osobniki dorosłe (50 – 19,5%) oraz larwy (33 – 29,6%). Na 45 stanowiskach (26,6%) różne stadia były obserwowane jednocześnie.

Stanowiska monitorowane w 2021 r. były zlokalizowane na terenie wszystkich województw (ryc. 5). W przypadku dziewięciu z nich gatunek był znaleziony na wszystkich stanowiskach. Pojedyncze przypadki nieznalezienia gatunku dotyczyły woj. kujawsko-pomorskiego (E491N337-4), lubuskiego (E473N321-3), podlaskiego (E512N338-2), pomorskiego (E480N349-2) i wielkopolskiego (E479N328-2). Najwięcej stanowisk z brakiem obserwacji gatunku, tj. po pięć, dotyczyło woj. opolskiego (E484N304-2, E484N304-3, E484N304-4, E488N312-1, E488N312-3) oraz dolnośląskiego (E474N311-3, E482N314-4, E485N315-1, E485N315-3). W przypadku stanowisk monitorowanych ponownie gatunku nie znaleziono dwukrotnie w przypadku siedmiu kwadratów: E485N315-1, E485N315-3 (dolnośląskie), E491N337-4 (kujawsko-pomorskie), E488N312-3 (opolskie), E512N338-2 (podlaskie), E480N349-2 (pomorskie) i E479N328-2 (wielkopolskie). Z kolei w przypadku 15 kwadratów, tj. E482N314-1, E482N314-2, E485N315-2 (dolnośląskie), E491N337-3 (kujawsko-pomorskie), E523N330-1 (lubelskie), E505N305-1, E505N305-2, E505N305-3, E508N306-1, E508N306-2, E508N306-3 (małopolskie), E484N304-1 (opolskie), E515N311-2, E517N306-4 (podkarpackie), E480N349-4 (zachodnio-pomorskie), gatunek był obserwowany w roku 2021, a nieznaleziony wcześniej. Odwrotna sytuacja dotyczyła tylko sześciu stanowisk, tj. E474N311-3, E482N314-3, E482N314-4 (dolnośląskie), E473N321-3 (lubuskie), E484N304-2 i E488N312-1 (opolskie).

Reasumując, stan populacji gatunku w regionie biogeograficznym kontynentalnym jest stabilny i może zostać oceniony jako właściwy FV, podobnie jak w poprzednim roku badań (w obu sezonach udział stanowisk ze stwierdzoną obecnością gatunku był większy niż 80%). Czerwończyk nieparek jest szeroko rozprzestrzeniony prawie w całej Polsce i możliwy do znalezienia w prawie każdym polu monitoringowym. Nieco gorsza sytuacja jest jedynie na południowym zachodzie kraju, w woj. dolnośląskim i opolskim. Dokładne analizy na poziomie województw wymagałyby jednak badania znacznie większej liczby stanowisk.

Ryc. 4. Porównanie liczby stanowisk monitoringowych (2021) czerwończyka nieparka w regionie biogeograficznym kontynentalnym, na których stwierdzono obecność gatunku i na których nie został on znaleziony.

Ryc. 5. Zestawienie stanowisk czerwończyka nieparek monitorowanych w 2021 r. w regionie biogeograficznym kontynentalnym według województw.

2. Stan i zmiany w czasie parametru siedlisko gatunku

Stan siedliska nie był oceniany na poziomie poszczególnych stanowisk, siedlisko było charakteryzowane jedynie przy pomocy trzech wskaźników opisowych: „rodzaj środowiska”, „baza pokarmowa” (wskaźnik odnoszący się do stwierdzonych i potencjalnych roślin żywicielskich gąsienic) oraz „rośliny nektarodajne”.

W regionie kontynentalnym najczęstszym rodzajem środowisk, w których stwierdzano gatunek, były różne typy łąk (130 stanowisk, tj. ok. 70%), zarówno tych użytkowanych, jak i nieużytkowanych, a także pastwiska. Wśród siedlisk wymieniane były też torfowiska, skraje rowów melioracyjnych i brzegi rzek, jezior, stawów oraz przydroża (w tym czasem skraje leśnych dróg) i przytorza. Na 12 stanowisk w regionie alpejskim, siedliskiem gatunku - rzeczywistym (7 stanowisk) lub potencjalnym (4 stanowiska, gdzie gatunku nie stwierdzono) - były prawie wyłącznie łąki (11 stanowisk), a w jednym przypadku siedliskiem rzeczywistym był ugór.

Elementami „bazy pokarmowej” były najczęściej: szczaw kędzierzawy *Rumex crispus* (99 ze 184 stanowisk, tj. ok. 54%) i szczaw lancetowaty *R. hydrolapathum* (80) oraz szczaw tępolistny *R. obtusifolius* (44). Rzadziej obserwowanymi gatunkami były szczaw wodny *R. aquaticus* (15) i szczaw omszony *R. confertus* (14). Na pięciu stanowiskach gatunki szczawiu nie zostały oznaczone, zdarzały się też wzmianki o prawdopodobnej obecności hybryd gatunków szczawiu.

Wśród najczęściej wymienianych „roślin nektarodajnych” były: krwawnica pospolita *Lythrum salicaria* (68 przypadków), ostrożeń *Cirsium* spp. (58), inwazyjne nawłocie *Solidago* spp. (49) i sadziec konopiasty *Eupatorium cannabinum* (28). Ponadto wymieniane były m.in. wyki *Vicia* spp., koniczyny *Trifolium* spp., komonica pospolita *Lotus corniculatus*, jaskry *Ranunculus* spp., krwawnik pospolity *Achillea millefolium*, rdest wężownik *Polygonum bistorta*, kozłek lekarski *Valeriana officinalis*, firletka poszarpana *Lychnis flos-cuculi*, mięta wodna *Mentha aquatica*. Na większości stanowisk gatunek był obserwowany w stadium jaja lub larwy i w związku z tym nie zebrano informacji odnośnie odwiedzanych przez nieparka kwiatów. Trzeba również pamiętać, że uzyskanie w miarę pełnych danych odnośnie roślin nektarodajnych byłoby możliwe jedynie w przypadku całosezonowych obserwacji przeprowadzonych w okresie lotu obu pokoleń imagines na poszczególnych stanowiskach.

Zgodnie z metodyką nie ocenia się stanu siedliska ani na stanowiskach, ani w skali regionu. Ogólny stan siedliska w skali bioregionu kontynentalnego wydaje się jednak dobry. Gatunek spotykany jest w rozmaitych typach siedlisk, które są generalnie szeroko rozprzestrzenione w krajobrazie. Duża ruchliwość sprawia, że rozwój może następować nawet w niewielkich płatach siedlisk, o ile występują tam rośliny żywicielskie gąsienic. Wydaje się też, że dostępność potencjalnych siedlisk czerwonończyka nieparka jest znacznie lepsza w bioregionie

kontynentalnym niż alpejskim, co wynika z większego udziału siedlisk otwartych, topografii terenu i lepszej dostępności bazy roślin żywicielskich gąsienic.

3. Stan i zmiany w czasie parametru perspektywy ochrony

Perspektywy ochrony zgodnie z metodyką monitoringu nie są i nie były oceniane na poziomie poszczególnych stanowisk jak również w skali regionu.

4. Stan ochrony gatunku i jego zmiany w czasie oraz znaczenie poszczególnych wskaźników i parametrów dla jego oceny

Stan ochrony gatunku ocenia się tylko na poziomie regionu biogeograficznego w oparciu o proporcję stanowisk (pól siatki geograficznej 5x5km), w których znaleziono czerwonończyka nieparka do wszystkich badanych stanowiska. W regionie kontynentalnym czerwonończyk nieparek w 91,2% badanych kwadratów. W skali regionu kontynentalnego stan populacji, a co za tym idzie ogólny stan ochrony gatunku należy więc ocenić jako dobry (FV), zgodnie z waloryzacją przyjętą w przewodniku monitoringu. Ocena ta jest taka sama jak poprzednim badaniu (2014).

2. ODDZIAŁYWANIA I ZAGROŻENIA WYKAZYWANE NA STANOWISKACH MONITORINGOWYCH W REGIONIE BIOGEOGRAFICZNYM KONTYNENTALNYM

1. Stwierdzone oddziaływania

Analiza oddziaływań nie jest możliwa ze względu na charakter badań monitoringowych (pojedyncze obserwacje mające na celu jedynie weryfikację obecności gatunku) charakterze jakościowym.

2. Przewidywane zagrożenia

Analiza zagrożeń nie jest możliwa ze względu na charakter badań monitoringowych.

3. STOSOWANE NA BADANYCH STANOWISKACH I ZALECANE DZIAŁANIA OCHRONNE DLA GATUNKU W REGIONIE BIOGEOGRAFICZNYM KONTYNENTALNYM

Charakter badań monitoringowych nie uprawnia do tego typu analiz, a ponadto podejmowanie specyficznych działań ochronnych dla tak szeroko rozprzestrzenionego gatunku nie ma na dzień dzisiejszy większego sensu.

Autorzy sprawozdania: Marcin Sielezniew i Adam Malkiewicz